

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

09.11.1976 **40 РОКІВ** 09.11.2016

“Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів”.
Загальна Декларація прав людини ООН, ст. 19

Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська гельсінська група – це перша легальна правозахисна організація в Українській РСР, яка відіграла одну з ключових ролей у національно-визвольній боротьбі українського народу, розпочала ненасильницький, легальний і правовий шлях у здобутті Україною незалежності, становленні демократії, поваги до прав людини.

9 листопада 1976 року Микола Руденко на прес-конференції на квартирі Олександра Гінзбурга в Москві (у Києві не було акредитованих іноземних журналістів) оголосив про створення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод.

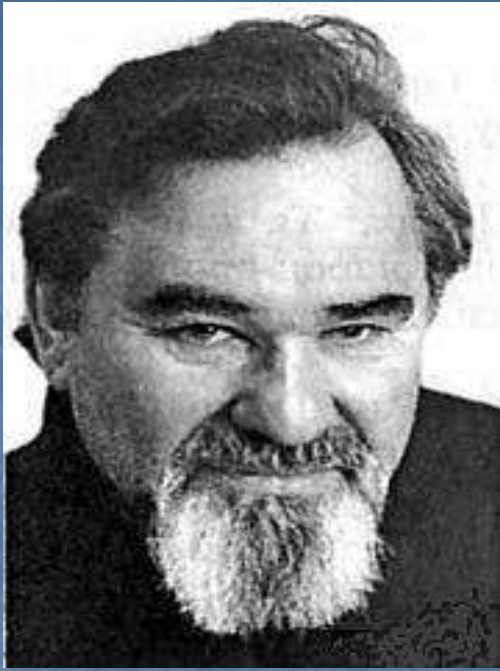
Середовище Української Гельсінкської Групи виявилися досить широким і героїчно стійким. Це колишні політв'язні, їхні друзі й родичі, це молоді люди, які не хотіли більше задихатися в атмосфері офіційної брехливої ідеології.

В липні 1988 року колишні члени УГГ В'ячеслав Чорновіл, Михайло та Богдан Горині проголосили про створення Української Гельсінкської Спілки - фактично першої політичної організації в УРСР, яка повела боротьбу за національну незалежність і права людини в Україні.

A decorative border with a repeating Greek key (meander) pattern in black and white, framing the central text.

Десятеро сміливих.

**Всі члени-засновники
Української Гельсінської
групи**

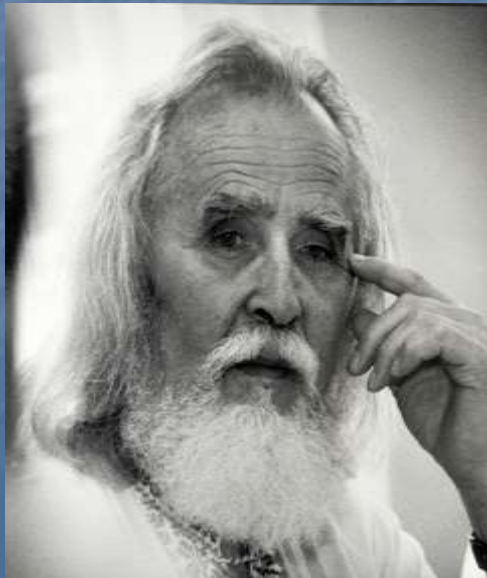
Перший голова і засновник УГГ Микола Руденко

Український письменник, філософ, громадський діяч, засновник Української Гельсінської Групи. Герой України. Був одним із трьох першозасновників і першим головою Української Гельсінської Групи. 5 лютого 1977 р. — заарештований у Києві й етапований до Донецька, де було порушено справу проти нього і О. Тихого. Суд відбувся 23 червня — 1 липня 1977 р. Руденка засудили до 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання за так звану «антирадянську агітацію і пропаганду». Твори Руденка були кваліфіковані як «наклеп на радянську владу». Рішенням Головліту (1978) всі його твори були вилучені з продажу та з бібліотек СРСР.

Після десяти років таборів і заслання письменник-фронтовик виїжджає до Німеччини, а звідти до США, у 1988-му його позбавляють радянського громадянства. В 1990 р. повертається в Україну, бере участь у громадсько-політичному житті.

Лауреат Шевченківської премії з літератури. 2000 р. - нагороджений званням Герой України. Помер 1 квітня 2004 р. Похований у Києві на Байковому цвинтарі.

Письменник-фантаст Олесь Бердник

Учасник Другої світової війни, політв'язень 1949-1955 і 1979-1984 рр. Восени 1976 Бердник вів консультації з Миколою Руденком, Оксаною Мешко, Левком Лук'яненком про створення Української Гельсінської Групи, 09.11.76 став її членом-засновником, підписавши Меморандум № 1 «Вплив Європейської Народи на розвиток правосвідомості в Україні», де обґрунтована поява правозахисного руху, наведено список українських в'язнів сумління. У період з кінця 1976 до арешту 06.03.1979 брав участь у складанні й підписанні десятків листів і Меморандумів на захист заарештованих і засуджених борців за права людини. 9 травня 1978 Бердник написав відкритого листа до Комітету ООН у справах захисту прав і свобод людини, «Міжнародній амністії», Л. Брежнєву і оголосив голодування, вимагаючи звільнення інваліда війни М. Руденка.

Після звільнення вийшло біля 15 книг Бердника. Помер 18 березня 2003 р. у Києві, похований у с. Гребені Кагарлицького р-ну Київської обл., під посадженою ним капиною

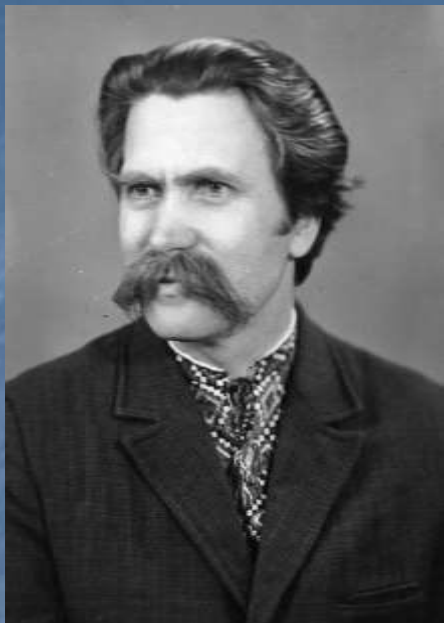

Юрист Іван Кандиба

1960 р. познайомився з Левком Лук'яненком. Підтримав ідею створення нелегальної марксистської партії Українська робітничо-селянська спілка (УРСС), що виступала за вихід України зі складу СРСР. Того ж року розгорнув активну діяльність — розповсюджував газету «Наше слово», що видавалася за кордоном, знайомив різних людей з програмою УРСС, брав участь в обговоренні програми партії. 1961 р. 7 членів УРСС (серед них й Кандиба) були заарештовані. Іван Кандиба був засуджений до 15 р. таборів суворого режиму. Щойно по виходу на волю вступає до УГГ. Активний учасник УГГ — постійно листувався з політв'язнями, зустрічався з членами Московської гельсінкської групи. Постійно перебував під адміністративним наглядом (мав бути вдома з восьмої вечора). За виступ із покайням у пресі та на телебачення пропонувалися прописка у Львові та робота за фахом.

У 1990 створив Всеукраїнське політичне об'єднання "Державна Самостійність України". Засновник і редактор партійної газети "Нескорена нація". Очолював партію "Організація Українських націоналістів в Україні". Помер 8 листопада 2002 р. у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

Юрист Левко Лук'яненко

Співзасновник Української робітничо-селянської спілки, за що 1961 р. засуджений до смертної кари, пізніше заміненої на 15 років таборів. 9 листопада 1976, за пропозицією Миколи Руденка, увійшов до складу Української Гельсінкської групи, підписує всі документи УГГ. Лук'яненко пише звернення до Белградської наради 35 країн з приводу дискримінації українців, зокрема, права на еміграцію.

Засуджений 1977 р. до 10 років позбавлення волі і 5 років заслання, визнаний особливо небезпечним рецидивістом. Разом з іншими політв'язнями продовжує боротьбу, готує і передає на Захід інформацію. У березні 1988 заочно обраний головою відновленої УГГ, яка від 7 липня діє як Українська Гельсінкська Спілка (УГС). 23 квітня 1988 р. запропонували виїхати за кордон, та він відмовився, бо бачив, що ситуація в країні змінюється, вимальовується перспектива створення політичної партії. На початку 1989 повертається в Україну. У квітні 1990 на установчому з'їзді УГС обраний головою створеної на її базі Української республіканської партії. У березні 90-го обраний депутатом ВР України. Автор Акту про незалежність України від 24.08.91, балотувався на посаду Президента України. У 1992-1993 рр. - посол України в Канаді. Герой України. Проживає в селі Хотів під Києвом.

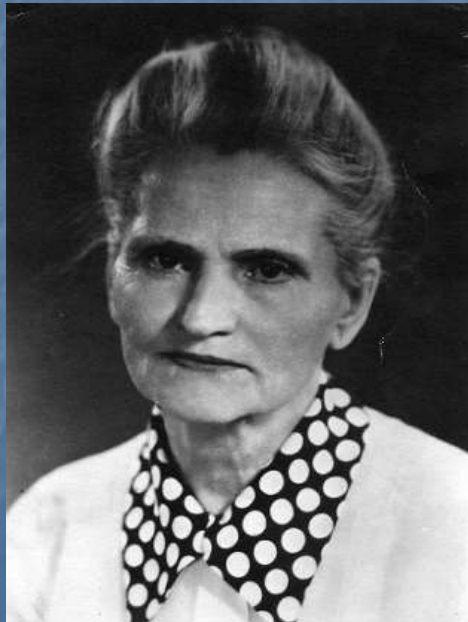

Хімік Оксана Мешко

Донька розстріляного, мати двох синів - один із яких загинув в УПА, другий - дисидент Олесь Сергієнко. 1947 р. була звинувачена у приготуванні до замаху на Хрущова і отримала 10 років таборів. Один із членів-засновників Української гельсінської групи. У 1979 році члени УГГ Оксана Мешко, Ніна Строката та Ірина Сенік оприлюднили документ «Ляментация» — про фабрикування кримінальних справ проти дисидентів, про численні факти «ескалації державного терору і наклепів проти учасників правозахисного руху в Україні».

Після арештів членів-засновників УГГ Мешко стала фактичним її керівником, а згодом і заледве не єдиним її діяльним членом, бо інші сиділи якщо не під арештом, то під наглядом. У 1980 Мешко 75 днів протримали в психлікарні ім. Павлова, але лікарі не взяли на себе гріха. Відтак КГБ заарештував майже 76-річну жінку. Київський міський суд з особливим цинізмом виніс вирок - 6 місяців ув'язнення і 5 років заслання. На місце заслання в пос. Аян Хабаровського краю (на березі Охотського моря) етапували через всю імперію 108 днів. У 1989-1990 рр. навіть встигла підтримати студентське голодування на Майдані Незалежності. 2 січня 1991 р. померла в Києві, похована на Байковому цвинтарі під козацьким хрестом.

Микола Матусевич

Був виключений з істфаку Київського університету за неблагонадійність, за симпатії до репресованої української інтелігенції. Після арешту М. Руденка і О. Тихого Матусевич підписав листа до урядів країн-учасниць Гельсінкської угоди на їх захист із проханням сприяти їхньому звільненню. У березні-квітні його викликали на допити у справі М. Руденка і О. Тихого. Заарештований за членство в УГГ - звинувачений у проведенні "антирадянської агітації і пропаганди" та "хуліганстві". Ні в розслідуванні, ні в суді, який відбувся 22-27 березня 1978 в м. Василькові Київської області, Матусевич участі не брав. Вирок — максимальний термін за ст. 62 КК УРСР — 7 років таборів суворого режиму та 5 років заслання. У неволі Матусевич підписував листи та звернення, брав участь у голодівках протесту в дні політв'язня і прав людини, у страйках на знак протесту проти порушень прав в'язнів тощо, за що неодноразово був покараний позбавленням побачень, а також 9 разів карцером і ПКТ (приміщення камерного типу) — загалом на 10 місяців. Будучи "помилуваним" у 1988-му, відмовився виїхати з місця заслання, домагаючись реабілітації. Живе у м. Васильків Київської обл.

Інженер Мирослав Маринович

9 листопада 1976 року Маринович разом зі своїм другом М.Матусевичем став членом-засновником Української Гельсінкської Групи. У березні 1977 року Маринович та М.Матусевич на вечорі пам'яті Тараса Шевченка в Київській філармонії, здолавши опір організаторів вечора, несподівано вийшли на сцену і закликали проспівати «Заповіт». 23 квітня 1977 року Маринович був заарештований. Проходив по одній справі з М.Матусевичем. Вони звинувачувалися в «проведенні антирадянської агітації і пропаганди». Отримав за вироком 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання. Брав участь у всіх правозахисних акціях, тримав голодівки протесту, в тому числі й 20-добову, передавав на волю хроніку табору № 36. Повернувся в Україну в березні 1987 р. Маринович засновник першої групи «Міжнародної Амністії» в СРСР (1991), Української асоціації «Міжнародної Амністії» (УАМА), з 1993 до 1998 був головою Національного комітету УАМА. Маринович — член громадської ради Українсько-Американського бюро захисту прав людини, лауреат премій журналу «Сучасність» і премії імені Валерія Марченка (1995), учасник багатьох вітчизняних і міжнародних конференцій з прав людини і релігієзнавства, викладав історію християнства в Дрогобицькому педагогічному інституті, є співробітником Інституту східноєвропейських досліджень. Один із найавторитетніших релігійних публіцистів, релігієзнавців України. Віце-президент Українського Католицького Університету.

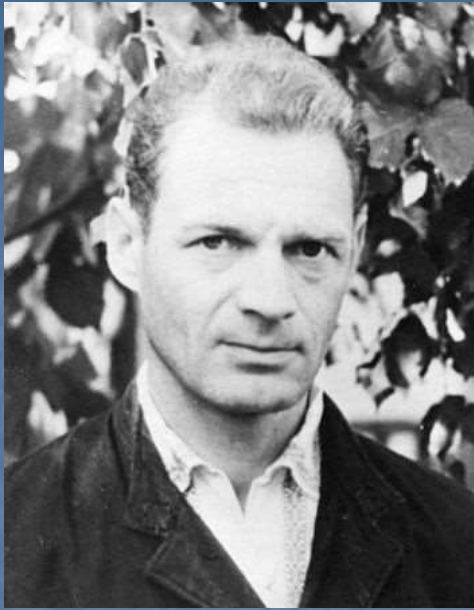

Мікробіолог Ніна Строката (Караванська)

Дружина колишнього політв'язня Святослава Караванського, учасниця дисидентського руху в СРСР, співзасновниця Української Гельсінської групи й одна з провідних правозахисників Одеси у радянський період. У листопаді 1965 року її чоловіка було вдруге заарештовано й відправлено на відбування 25-літнього терміну. Відтоді Ніна Строката почала боротися проти безправних арештів і засудження чоловіка. 6 грудня 1971 р. була заарештована. Їй інкримінували розповсюдження "Українського вісника", самвидаву, написання листа на захист Юлія Даніеля та, що не зреклася чоловіка.

У зв'язку з цим арештом Ігор Калинець та В'ячеслав Чорновіл створюють у Львові Громадський комітет захисту Строкатої, куди увійшли Василь Стус, Леонід Тимчук, Петро Якір тощо. Це була перша відкрита правозахисна організація в Україні. Але вже на початку 1972 року майже всі члени комітету опинилися за ґратами. Вони встигли оприлюднити лише два документи — заяву про створення комітету та бюлетень «Хто така Н. А. Строката (Караванська)». Окрім того, на захист Строкатої виступило, серед інших, Американське товариство мікробіологів, яке обрало її своїм членом. На початку 1972 р. заарештована і згодом засуджена до 4 років ув'язнення. У неволі вона була учасницею голодних страйків жінок-політв'язнів. Наприкінці 1975 р. вона була випущена з концтабору із заборонаю повертатися на територію України. Вже 1976 р. Ніна Строката стала одним з членів-засновників УГГ, брала активну участь у цьому русі, зокрема, усі документи і звернення групи створювалися за участю Ніна Антонівни та нею ж підписувалися. Окрім того вона підтримувала контакт з Московською Гельсінською групою. Разом із чоловіком виїхали в США у листопаді 1979 р. Там Ніна Антонівна виступала, писала статті, розповідала українській діаспорі та іншим американцям правду про національно-визвольний рух в Україні, організувала моральну та матеріальну підтримку радянським в'язням та їх сім'ям, іншу проводила громадську роботу. Там же вона стала членом Зарубіжного представництва Української Гельсінської Групи. Померла 2 серпня 1998 р. у м. Дентон, там і похована.

Вчитель Олекса Тихий

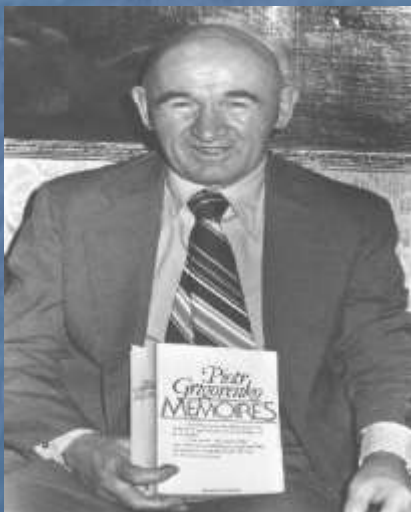

Український дисидент, правозахисник, педагог, мовознавець, член-засновник Української гельсінської групи. Виступав на захист української мови та був зразковим носієм української літературної мови. Помер в ув'язненні.

Уперше був арештований 1948 р. за критику єдиного кандидата в депутати, вдруге у 1957 р. за лист до ЦК КПРС із протестом проти окупації Угорщини військами країн Варшавського договору, а також за «антирадянську агітацію» та «наклеп на КПРС і радянську дійсність». У листопаді 1976 р. Тихий разом з М. Руденком, О. Мешко, П. Григоренком, Л. Лук'яненком, О. Бердником та іншими виступив членом-засновником Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод і підписав перші документи УГГ — «Декларацію Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод» та «Меморандум № 1». Літературна і правозахисна діяльність Тихого стала причиною його арешту на початку лютого 1977. Справу Тихого було об'єднано зі справою колишнього секретаря парткому Спілки письменників України М. Руденка. Тихого було позбавлено волі на 10 років позбавлення волі у виправно-трудої колонії особливого режиму з засланням на 5 років. Визнаний судом «виключно небезпечним рецидивістом». На захист Тихого виступили визначні правозахисники Петро Григоренко, Андрій Сахаров, Левко Лук'яненко, Олександр Подрабінек та інші. Помер 6 травня 1984 р. у тюремній лікарні в м. Перм. 19 листопада 1989 року його прах перепохований на Байковому кладовищі в Києві поряд з прахом Василя Стуса та Юрія Литвина.

Генерал Петро Григоренко

Член-засновник Московської та Української Гельсінських груп. У 1961 році виступив із критикою сталінізму та політики М. Хрущова. 1963 року створив Спільку боротьби за відродження ленінізму, за що 1964 року був позбавлений звання, нагород та пенсії. У 1964—1965 і 1969—1974 роках зазнавав переслідувань, перебував на примусовому психіатричному лікуванні, неодноразово заарештовувався, був позбавлений роботи. У травні 1976 року став членом-засновником Московської Гельсінської групи за дотримання прав людини. Через свого близького товариша Миколу Руденка сприяв утворенню 9 листопада 1976 року в Києві Української Гельсінської групи. Першою постаттю у дисидентському русі середини 1970-х років у Москві був академік, автор водневої бомби Андрій Сахаров. Влада не сміла його арештувати і терпіти не могла, тому десь 1973 року вивезла з Москви до Нижнього Новгороду під нагляд КДБ. У цей час генерал Григоренко стає центром дисидентства Радянського Союзу, координатором діяльності Української та Московської гелсінських груп. Оскільки радянська влада не була зацікавлена у виконанні нею гуманітарної частини Заключного акту Гельсінської наради, розпочалися репресії стосовно членів гелсінських груп. Григоренка у листопаді 1977 року спровадили за кордон, нібито на операцію, а потім позбавили громадянства і заборонили повертатися в СРСР. Помер Петро Григорович на вигнанні у США 1987 року, не доживши 4 роки до проголошення України незалежною державою. В еміграції остаточно відмовився від комуністичних поглядів, став членом української общини у США, православним віруючим. Похований на українському цвинтарі Баундбрук, (штат Нью-Джерсі, США) біля Нью-Йорку.

Д Е К Л А Р А Ц І Я

Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Хельсинських Угод.

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безборонно дотримуватись своїх переконань а також свободу шукати, отримувати й поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Загальна Декларація Прав Людини, ст. 19.

Ми, українці, живемо в Європі, яка впродовж першої половини ХХ століття двічі була сплюндрована страхітливими війнами. Ці війни заливали кров українську землю так само, як землі інших європейських країн. Ось чому ми вважаємо неправомірним той факт, що Україна, котра є повноправним членом ООН, не була представлена окремою делегацією на Хельсинській Параді з питань безпеки та співпраці в Європі.

А проте ми беремо до уваги, що за договором від 27 грудня 1922 року про створення СРСР всі міжнародні угоди, підписані урядом Радянського Союзу, діють також на території України. Звідси випливає, що Декларація Прав людини а також Декларація Принципів, котрими держави-учасники Хельсинської Параді мають керуватися у своїх взаєминах, поширюється також на український народ.

Досвід показує, що виконання хельсинських Угод /особливо в гуманітарній частині/ не може бути забезпечене без участі широкої громадськості країн-учасниць. Виходячи з цього, 9 листопада 1976 р. була створена Українська Громадська Група Сприяння Виконанню Хельсинських Угод. Особливо гуманітарні статті Прикінцевого Акту Параді з питань безпеки та співпраці в Європі повністю ґрунтуються на Загальній Декларації Прав людини, Українська Група Сприяння ставить за мету:

- 1/ Сприяти ознайомленню широких кіл української громадськості з декларацією Прав людини. Домагатися, щоб цей міжнародний правовий документ став основним у відносинах поміж Особов і державою.
- 2/ Виходячи з переконань, що мир між народами не можна забезпечити без вільних контактів поміж людьми а також без віль-

- 3/ Домагатися, щоб на всіх міжнародних нарадах, де мають обговорюватись підсумки виконання Хельсинських Угод, Україна як суверенна європейська держава і член ООН була представлена окремою делегацією.
- 4/ З метов вільного обміну інформацією та ідеями домагатися акредитування на Україні представників зарубіжної преси, створення незалежних прес-агенств тощо.

Своїм головним завданням Група вважає ознайомлення урядів країн-учасниць і світової громадськості з фактами порушень на території України Загальної Декларації Прав людини та гуманітарних статей, прийнятих Хельсинської Парадю. З цієї метов Група Сприяння

а/ приймає письмові скарги про порушення Прав людини і робить усе необхідне, щоб ми ознайомили з ними уряди, які підписали Хельсинські Угоди, а також світову громадськість;

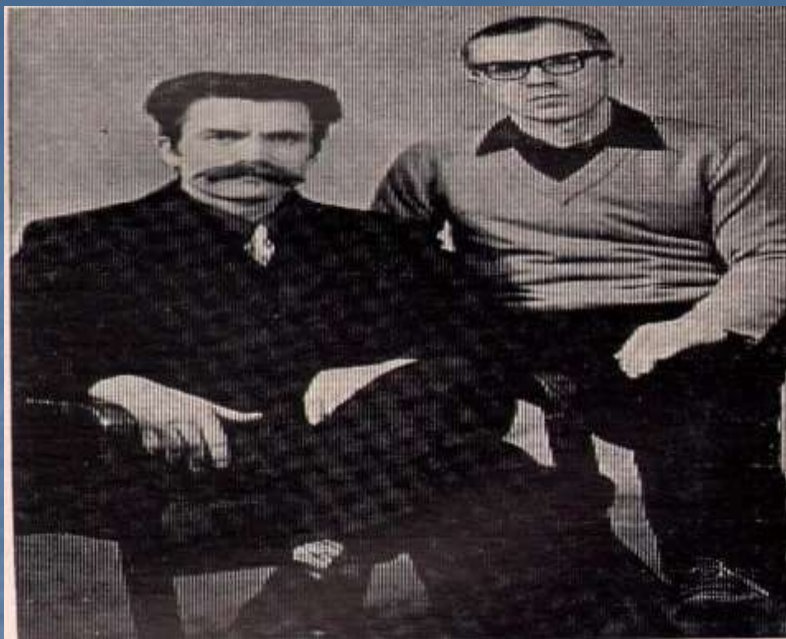
б/ опрацьовує збірану інформацію про правовий стан на Україні та згідно зі ст.19 Загальної Декларації Прав людини поширює її незалежно від державних кордонів;

в/ вивчає факти порушення Прав людини стосовно українців, котрі живуть в інших республіках, щоб надати цим фактам широкого оприлюднення.

Група у своїй діяльності керується не політичними, а лише гуманітарно-правовими мотивами. Ми свідомі того, що багаторічна бюрократизація нашого державного життя, котра дедалі зростає, здатна викликати протидію нашим законним прагненням. Але ми також добре знаємо, що бюрократичне тлумачення Прав людини не вичерпує того, що несуть у собі міжнародні правові документи, підписані урядом СРСР. Ми приймаємо ці документи в їхньому повному обсязі - без бюрократичних перекручень та свавільних урізань з боку службових осіб чи державних установ. Ми щиро глибоко переконані, що лише таке розуміння Загальної Декларації Прав людини і Хельсинських Угод здатне створити справжнє відруження у міжнародних відносинах. Саме цій великій меті повинна бути присвячена гуманітарно-правова діяльність нашої Групи.

Члени Української Громадської Групи Сприяння виконанню Хельсинських Угод:

Ім'я та прізвище	Підпис	Адреса
Олександр ВЕРДИК		Київ-159, бульвар Лихачова 8-б, кв.16
Петро ГРИГОРЕНКО		Москва, Г-21, Комсомольський проспект № 14, кв.96, тел. 246-27-345
Іван КАЩИБА		Львівська обл., с.Дустомати, вул. Шевченка, 173.
Левко ЛУК'ЯНИЧЕНКО		Чернігів, вул.Рокосовського, № 44-б, кв.41, тел. 33910
Оксана МІШКО		Київ, 86, вул.Верболюзна, 16.
Микола МАТУСЄВИЧ		Київ, вул.Деніна 43, кв.2, тел. 4144
Мирослав МАРІШОВИЧ		Київська обл., Васильківський р-н, с.Калинівка, № 244103
Микола РУДЕНКО	керівник Групи/	Київ, 84, Конча-Заспа, 1, кв. 87, тел. 33455
Ліна СТОЛІТА		
Олександр ТИХИЙ		Донецька обл. Костянтинівський р-н. хутір Ізювка.

Левко Лук'яненко та Іван Кандиба

Зліва направо: Микола і Раїса Руденко, Зінаїда і Петро Григоренко були не тільки друзями, але і соратниками по правозахисної діяльності. 1970-ті

Оксана Мешко з сином на засланні, 1961 р.

Лідери УГС Левко Лук'яненко і В'ячеслав Чорновіл

Я — українець... Люблю свою Донеччину. Її степи, байраки, лісосмуги, терикони. Люблю і її людей, невтомних трударів землі, заводів, фабрик, шахт. Любив завжди, люблю і сьогодні, як мені здається, в годину негоди, асиміляції, байдужості моїх земляків—українців до національної культури, навіть до рідної мови...

Я — для того, щоб жив мій народ, щоб підносились його культура, щоб голос мого народу достойно вів свою партію в багатоголосому хорі світової культури. Я — для того, щоб мої земляки—донбасівці давали не лише вугілля, сталь, прокат, машини, пшеницю, мололо та яйця. Для того, щоб моя Донеччина давала не тільки уболівальників футболу, учених—безбатченків, російськомовних інженерів, агрономів, лікарів, учителів, а й українських спеціалістів—патріотів, українських письменників, українських композиторів та акторів.

Хай кожний народ живе на своїй землі, хай творить в міру своїх можливостей культуру та науку і ділиться своїми здобутками з усіма народами світу. Хочу, щоб і український народ, зокрема його частка — донбасівці, вносив свою лепту в скарбницю світової культури...

Патріотизм, національна гідність, любов до свого народу, свого міста, села, любов до рідного слова, до рідної пісні, природи, історії — ось зерна, які ми повинні б сіяти в душі дітей і в сім'ї, і в школі, і в комсомолі, і через літературу, кіно, телебачення.

Мова — одна з основних ознак нації. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу, підвалина інтелекту, основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Вмирає мова — вмирає культура. Вмирає культура — припиняється прогрес. Історію починають творити нерони, бісмарки, мусоліні, гітлери, сталіни, маоцзедуни. А яка то історія — всім відомо.

Олекса Тихий